

روایت تغییر کتب درسی

گفت‌وگو با مدیر کل دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی فنی و حرفه‌ای و کاردانش

پای صحبت مهندس احمدرضا دوراندیش،
مدیر کل دفتر تألیف کتاب‌های درسی فنی
و حرفه‌ای و کاردانش

اشاره

- مبنای تغییر کتاب‌های درسی رشته‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش چیست؟
- چه عاملی باعث شد کتاب‌های درسی این رشته‌ها تغییر کند؟
- اهمیت تغییرات کتاب‌های درسی کدام‌اند؟
- کتاب همراه هنر چو چگونه کتابی است و با چه هدفی تألیف شده است؟
- کتاب‌های تألیف شده جدید چه تعدادی است؟
- چه تعدادی از مؤلفان در تألیف کتاب‌های درسی جدید نقش داشته‌اند؟
- هنرآموز - مؤلفان شهرستانی در تألیف کتاب‌های درسی چه نقشی داشته‌اند؟

● و ...

پای صحبت مهندس احمدرضا دوراندیش، مدیر کل دفتر تألیف کتاب‌های درسی فنی و حرفه‌ای و کار دانش نشستیم تا پاسخ سؤالات بالا را دریافت کنیم.

به گفته مهندس دوراندیش، تاکنون ۴۲۵ عنوان کتاب درسی جدید در رشته‌های فنی و حرفه‌ای توسط ۶۵۰ مؤلف، تألیف شده‌اند که ۲۶۰ نفر از این مؤلفان، هنرآموز - مؤلفان شهرستانی هستند.

● از مبنای تغییر کتاب‌های درسی بگویید و بفرمایید که چه عاملی باعث شد کتاب‌ها تغییر کنند؟

○ بیش از دو دهه از تدوین برنامه‌های درسی فنی و حرفه‌ای می‌گذشت و تغییرات فناوری در حرفه‌ها و شغل‌ها باعث شده بود، شرح وظایف و ویژگی‌های شغل‌ها و شاغلان تغییرات زیادی داشته

کلی اقتصاد مقاومتی، سیاست‌های کلی اصلاح الگوی مصرف، برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران و نقشه جامع علمی کشور اشاره کرد.

همچنین، تغییرات عمده‌ای در نظام طبقه‌بندی بین‌المللی مشاغل با رویکرد تغییر طبقه‌بندی از شغل به حرفه صورت گرفته است. بنابراین ضرورت تغییر و بازنگری رشته‌های فنی و مهارتی در دستور کار «سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی» قرار گرفت. «دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی فنی و حرفه‌ای و کار دانش»، برای آنکه در طراحی و بازنگری رشته‌ها بتواند منویات اسناد بالادستی را رعایت کند، به استفاده از الگوی خاص این آموزش نیاز داشت. دفتر براساس سفارش یک طرح پژوهشی با عنوان «فرایند برنامه‌ریزی آموزش فنی و حرفه‌ای» به این الگو دست یافت. در مرحله بعد طی فرایندی پیچیده و با کوشش کارشناسان، خبرگان دنیای کار و اعضای محترم شوراهای برنامه‌ریزی هر رشته، اسناد تحولی هر رشته از جمله برنامه درسی هر

باشد. از طرف دیگر، در این مدت به‌خصوص در سال‌های اخیر، اسناد بالادستی تدوین و ابلاغ شدند که یا به‌طور مستقیم با آموزش‌های فنی و حرفه‌ای مرتبط بودند و یا آثار آن‌ها موجب تغییراتی در کارکرد نظام فنی و حرفه‌ای می‌شد. از جمله این اسناد می‌توان به سیاست‌های کلی اشتغال، سیاست‌های کلی تحول بنیادین در آموزش و پرورش، سیاست‌های کلی حمایت از کار و سرمایه ایرانی، سیاست‌های

رشته طراحی و تدوین شد که این برنامه درسی در هر رشته مبنای تألیف اجزای بسته آموزشی، از جمله کتاب درسی است.

● اجزای بسته آموزشی شامل چه مواردی است و چگونه تألیف می‌شوند؟

○ با توجه به ماده هشت برنامه درسی که به سیاست‌های تولید مواد و رسانه‌های یادگیری می‌پردازد، به جای «کتاب محوری» می‌باید «برنامه

برای هر کتاب درسی، کتاب راهنمای هنرآموز و کتاب همراه هنرجو در هر پایه تألیف شده است. در برخی از رشته‌ها که تولید فیلم و نرم‌افزار ضرورت داشته، این مهم هم صورت گرفته است

در کتاب همراه هنرجو رابطه‌ها، فرمول‌ها، تعریف‌ها و نمودارهایی که قبلاً هنرجویان می‌باید آن‌ها را از برمی‌کرد، آمده است. به‌طوری‌که هنرجویان می‌توانند در ارزشیابی و در کارگاه از آن بهره‌مند شوند و به این ترتیب، هنرجویان دیگر نگران فراموش کردن حفظیات نیستند

با توجه به اینکه هر کتاب فنی و حرفه‌ای پنج پودمان دارد، در هر کتاب حداقل پنج شغل از یک حرفه آموزش داده می‌شود

پودمان نمایانگر یک شغل و یا بیش از یک شغل است. به این ترتیب، با توجه به اینکه هر عنوان کتاب‌های فنی و حرفه‌ای دارای پنج پودمان است، حداقل در هر کتاب پنج شغل از یک حرفه آموزش داده می‌شود. برای دستیابی به این مهم می‌باید دانش، مهارت و نگرش به صورت یکپارچه در هر پودمان مورد توجه قرار گیرد، به گونه‌ای که در پایان هر پودمان، هنرجو بتواند به استاندارد عملکرد براساس شایستگی دست یابد و در آن پودمان شایستگی را کسب کند.

ویژگی دوم مربوط به شرط فعال بودن هنرجو در شیوه نگارش است. در تألیفات جدید با طراحی فعالیت‌های یادگیری کوشش شده است، هنرجو یک موقعیت یادگیری فعال را تجربه کند. این موقعیت از طریق تعامل با سایر هنرجویان یا با هنرآموز و یا به صورت تعامل با محتوای کتاب تجربه می‌شود.

ویژگی سوم مربوط به تألیف محتوا به شیوه کل‌نگر است. کل‌نگری در آموزش فنی و حرفه‌ای به این معناست که در کنار پرداختن به شایستگی‌های

محوری «حاکم باشد و اجزای بسته آموزشی در کنار کتاب درسی تهیه و تولید شوند. بنابراین برای هر کتاب درسی، کتاب راهنمای هنرآموز و همچنین کتاب همراه هنرجو در هر پایه تألیف شد. در برخی از رشته‌ها که نیاز به تولید فیلم و نرم‌افزار ضرورت داشت، این مهم نیز صورت گرفته است.

روش تولید اجزای بسته آموزشی به این صورت است که پس از شناسایی مؤلفان، با تهیه مکتب بسته آموزشی، اجزای بسته آموزشی به‌طور هم‌زمان تألیف می‌شوند و شوراهای برنامه‌ریزی درسی هم می‌کوشند که به صورت هم‌زمان، اجزا را بررسی و برای امور آماده‌سازی و چاپ تأیید کنند. البته باید به این موضوع هم اشاره کرد که با توجه به ظرفیت موجود، اجزای بسته آموزشی تهیه شده‌اند و ان‌شاءالله در سال‌های پیش‌رو نسبت به تهیه سایر اجزای پشتیبان برنامه‌های درسی اقدام خواهد شد.

● **اهم تغییرات کتاب‌های درسی چیست؟**

فنی به شایستگی‌های غیرفنی توجه شود. مدیریت منابع، اخلاق حرفه‌ای، یادگیری مادام‌العمر و به‌خصوص رعایت موارد ایمنی، بهداشتی و حفاظتی، از جمله شایستگی‌های غیرفنی است که کوشش شده در کتاب‌های درسی به صورت تلفیقی طراحی شود.

ویژگی چهارم تألیف کتاب براساس عبور از «حافظه محوری» به سمت یادگیری در سطوح

در مورد کتاب همراه هنرجو هم مواردی را که لازم می‌دانید، توضیح دهید.

○ با توجه به تغییر رویکرد آموزش فنی و حرفه‌ای به سمت آموزش مبتنی بر شایستگی، کوشش شده است محتواهای تولید شده براساس برنامه‌های درسی با ویژگی‌های جدید تألیف شوند:

ویژگی اول مربوط به تألیف پودمانی است که هر

در حال حاضر، ۴۴۵ عنوان کتاب در پایه‌های دهم و یازدهم در رشته‌های فنی و حرفه‌ای شامل کتاب درسی، کتاب راهنمای هنرآموز و کتاب همراه هنرجو تألیف شده است

تعداد مؤلفان ما نزدیک به ۶۵۰ مؤلف است و اگر تکرار مؤلفان در اجزای بسته آموزشی شمرده شود، بیش از ۱۴۰۰ مؤلف با این دفتر همکاری داشته‌اند

تعداد ۴۶۰۵ مؤلف از مؤلفان کتاب‌های درسی فنی و حرفه‌ای، از هنرآموزان استان‌های کشور هستند و در کتاب‌های پایه‌های دهم و یازدهم از همه استان‌های کشور مؤلف داریم

**در پایه دوازدهم
درسی با عنوان اخلاق
حرفه‌ای در جدول
درس‌های رشته‌ها
پیش‌بینی شده است**

به صورت گروهی تألیف می‌شود. در حال حاضر ۴۲۵ عنوان کتاب در پایه‌های دهم و یازدهم در رشته‌های فنی و حرفه‌ای شامل کتاب درسی، کتاب همراه هنرجو و کتاب راهنمای هنرآموز تألیف شده است. تعداد مؤلفان نزدیک به ۶۵۰ مؤلف است و اگر تکرار مؤلفان در اجزای بسته آموزشی شمرده شود، بیش از ۱۴۰۰ مؤلف با این دفتر همکاری داشته‌اند. تعداد ۲۶۰ مؤلف از مؤلفان هنرآموزان محترم از استان‌های کشور هستند و در کتاب‌های پایه‌های دهم و یازدهم از تمامی استان‌های کشور مؤلف داریم.

● درباره کتاب‌های شایستگی غیرفنی رشته‌های فنی و حرفه‌ای هم توضیح دهید.

○ در برنامه‌ریزی رشته‌های فنی و حرفه‌ای، پنج عنوان درس با عنوان شایستگی‌های غیرفنی برای هنرجویان شاخه فنی و حرفه‌ای و شاخه کار دانش طراحی شده‌اند. در پایه دهم، «درس الزامات محیط کار» و در پایه یازدهم، سه درس «نوآوری و کارآفرینی»، «مدیریت تولید» و «فناوری‌های نوین» در نظر گرفته شده‌اند که

بالای عملکردی است. یکی از هدف‌های تألیف کتاب همراه هنرجو تحقق این هدف است. در کتاب همراه هنرجو که برای هر رشته جداگانه تألیف می‌شود، رابطه‌ها، فرمول‌ها، تعریف‌ها و نمودارهایی که قبلاً هنرجو می‌باید آن‌ها را از بر می‌کرد، تدوین شده است؛ به طوری که هنرجویان می‌توانند در ارزشیابی و در کارگاه از آن بهره‌مند شوند. به این ترتیب هنرجویان دیگر نگرانی فراموش کردن حفظیات را ندارند. این کتاب برای اولین بار در نظام آموزشی کشور ارائه شده و شامل نکات ایمنی، بهداشتی و حفاظتی همراه با علائم، شایستگی‌های غیرفنی و بسیاری از مواردی است که هنرجویان در حین تحصیل و در دنیای کار می‌توانند از آن استفاده کنند.

● مؤلفان کتاب‌های درسی فنی و حرفه‌ای چه کسانی هستند؟ لطفاً در مورد تعداد کتاب‌ها هم توضیح دهید.

○ همان‌طور که اشاره شد، هر کتاب فنی و حرفه‌ای پنج پودمان دارد و هر پودمان نماینده یک شغل است. از آنجا که محتوای کتاب براساس شایستگی تدوین

**۴۶۰ مؤلف کتاب‌های
درسی جدید
فنی و حرفه‌ای،
هنرآموز-مؤلفان
شهرستانی هستند**

البته تنها یکی از دو درس اخیر به صورت انتخابی و با توجه به اقتضات و شرایط ویژگی‌های رشته، به رشته‌ها اختصاص می‌یابد. برای تمامی این درس‌ها هم تألیفات اجزای بسته آموزشی انجام شده است. در پایه دوازدهم درسی با عنوان «اخلاق حرفه‌ای» در جدول درس‌های رشته‌ها پیش‌بینی شده است.

● جناب آقای مهندس، از اینکه وقت خود را در اختیار گذاشتید سپاسگزار می‌نمایم.

و تألیف می‌شود، ضروری است مؤلفان کتاب علاوه بر صلاحیت‌های عمومی، از صلاحیت‌های فنی آن پودمان و شغل هم برخوردار باشند. به عبارت دیگر، مؤلف پودمان کسی است که در آن شغل در حال حاضر مشغول به فعالیت است. اگر این خصوصیت در کنار سایر ویژگی‌ها، از جمله اینکه مؤلف هنرآموز و به اصول پداگوژی هم مسلط باشد، قرار گیرد، شرایط مطلوب حاصل می‌شود. به همین دلیل کتاب‌های فنی و حرفه‌ای